

OSMANLI DEVLETI'İNDE HUKUK

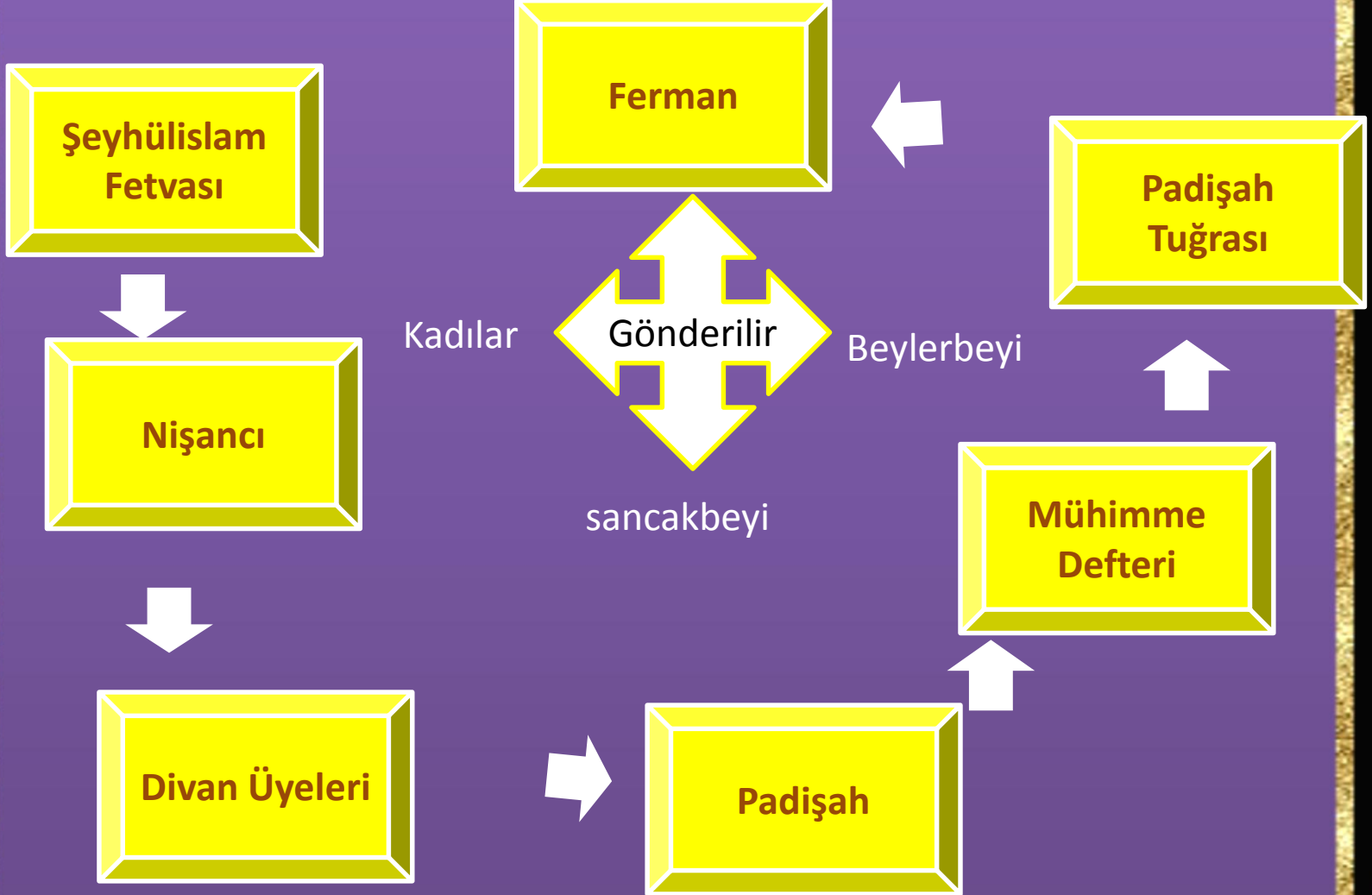

Eskişehir Salih Zeki Anadolu Lisesi
Nurdan Gül KÖKTEN

FATİHKANUNNA
MESİ'NDEN
Fatih Sultan Mehmet'in
Teşkilat
Kanunnamesi'nin
başında "Bu
kanunname atam,
dedem kanunudur ve
benim dahi
kanunumdur, evlad-ı
kirâmım nesilden
nesile uygulamaları
buna göre yapalar."
denilmektedir

*Yukarıdaki metinden Osmanlı hukuk anlayışı
hakkında
hangi çıkarımlarda bulunulabilir?*

Kanununamelerin Hazırlanma Aşamaları

Osmanlı Kanunnameleri

1-UMUMİ KANUNNAMELER

Kanunname-i Ali
Osman

Teşkilat
Kanunnameleri

2-HUSUSİ KANUNNAMELER

A) özel Askerî
Gruplara Ait
Kanunnameler

C) Sosyal Gruplara
Ait Hususi
Kanunnameler

B) İktisadi
Gruplara Ait Özel
Kanunnameler

3-Ferman,berat,yasakname tarzındaki kanun hükümleri

A) Fermanlar

B) Beratlar

C) Yasaknameler

4. SANCAK KANUNNAMELERİ Kanunname-i Âli Osmani'ye ait hükümlerin eyalet ve sancaklara uyarlanmış hâlidir. Her bir sancağın özel durumu ve yerel şartları dikkate alınır, örneğin toprak vergisi, arazinin verimlilik durumuna göre "onda birden sıfıra kadar derecelendirilerek" alınır.

5. MİRÎ ARAZİ VE TIMAR NİZAMINA AİT KANUNLAR Devlet hazinesi (mirî)ne ait arazinin kullanımı ve niteliğiyle ilgili bütün hükümler bu kanunlarla düzenlenir.

6. ADALETNAMELER Devlet memurlarının görevlerini kötüye kullanmaları ve kanunlara aykırı hareket etmeleri durumunda, halkı zulme karşı korumak amacıyla yayınlanmıştır. Kadı, beylerbeyi ve sancak beylerine hitaben yazılan adaletnamelerin halka duyurulması şarttır.

Yukarıdaki tabloyu inceleyerek "Osmanlı hukuk kuralları" hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz

A) Kanunname-i Âli Osmani

•

B) Teşkilat Kanunnameleri

•

Bu kanunnamelerin içeriği hakkında bilgi veriniz

A) özel Askerî Gruplara Ait Kanunnameler

B-İktisadi gruplara ait özel kanunnameler

C- Sos

Bu kanunnamelerin içeriği hakkında bilgi veriniz

A) Fermanlar

nini

C) Beratlar

C-

Bu kanunnamelerin içeriği hakkında bilgi veriniz

Osmanlıda Kadı

Kadılar, yetki açısından birbirlerine eşit olsalar da unvan bakımından aralarında derece sıralaması vardı. Derecelerine göre maaş alırlardı.

Taht kadısı

Buna göre kadılığın en yüksek derecesi "taht kadılarıydı. Bursa, Edirne ve İstanbul gibi Osmanlı Devleti'nin kendisine merkez kabul ettiği yerlerin kadılıkları bunlardandı

Mevleviyet kadıları

Taht kadılarından bir derece aşağısı "mevleviyet kadılarıydı.

Kaza kadılıkla

Osmanlıdaki kadıları ve günümüz mahkemelerindeki hâkimleri atanma usulleri, görev ve yetkileri vb. açısından karşılaştırınız.

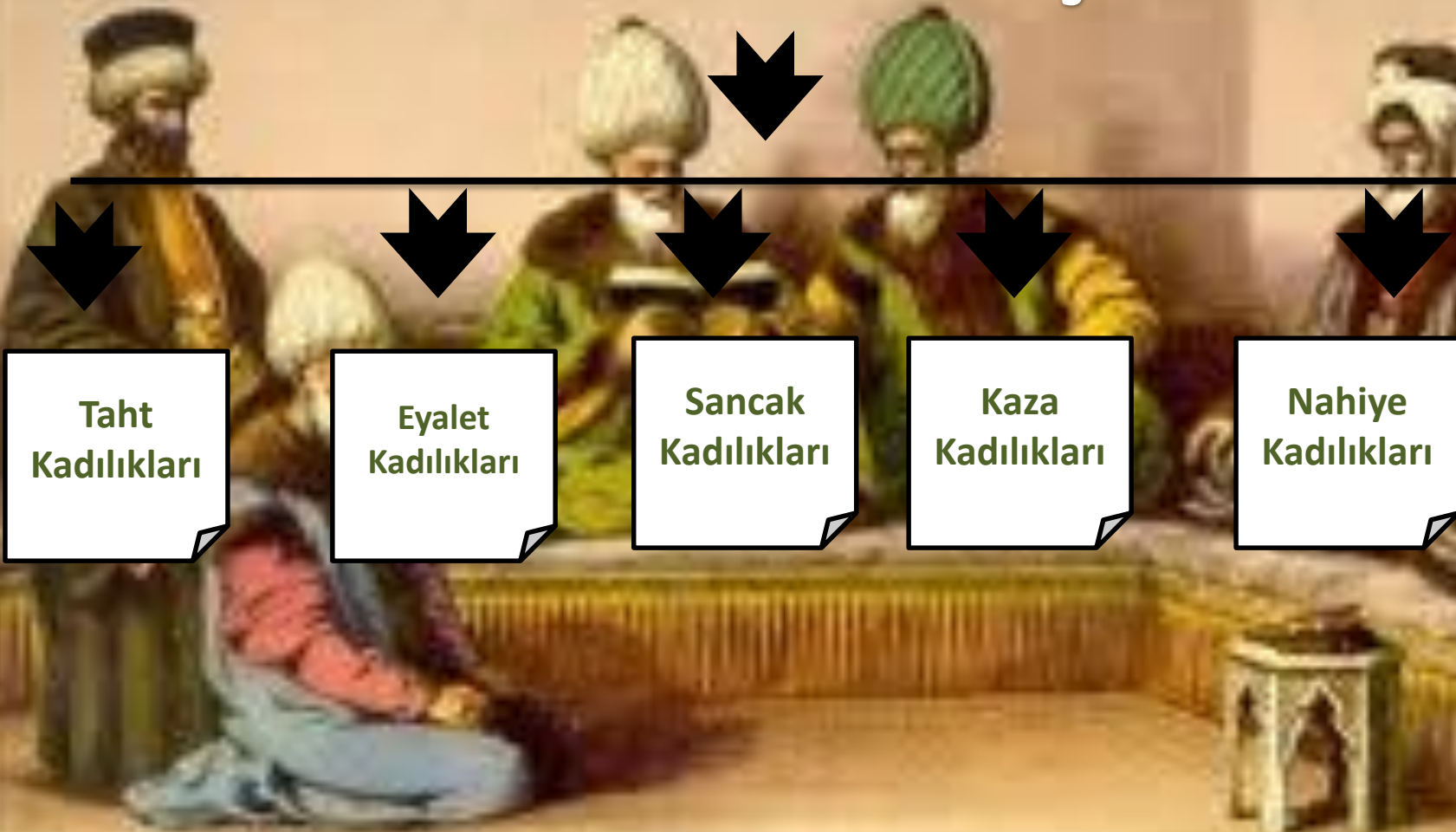
SİLİSTRE KANUNNAMESİ

Osmanlı hukuku, âdet ve misale büyük önem verirdi.

Fermanların sık sık yalnızca "uygulana gelmiş âdete göre" davranmalarını buyurduğu kadılara geniş, kişisel karar yetkisi vermiştir. Kanuni Sultan Süleyman Döneminin Silistre Kanunnamesi der ki: "Kanunnamenin açık, yazılı bir buyruğunun olmadığı bir durumda, kadı konuyu resmen başkente danışmalıdır. Gelen buyruğa göre hareket ederek sorunu çözen bir karar vermelidir.

Osmanlı kadıları karar verirken nelere dikkat etmek zorundadırlar?

Osmanlıda Kadılık Teşkilatı

**Taht
Kadılikları**

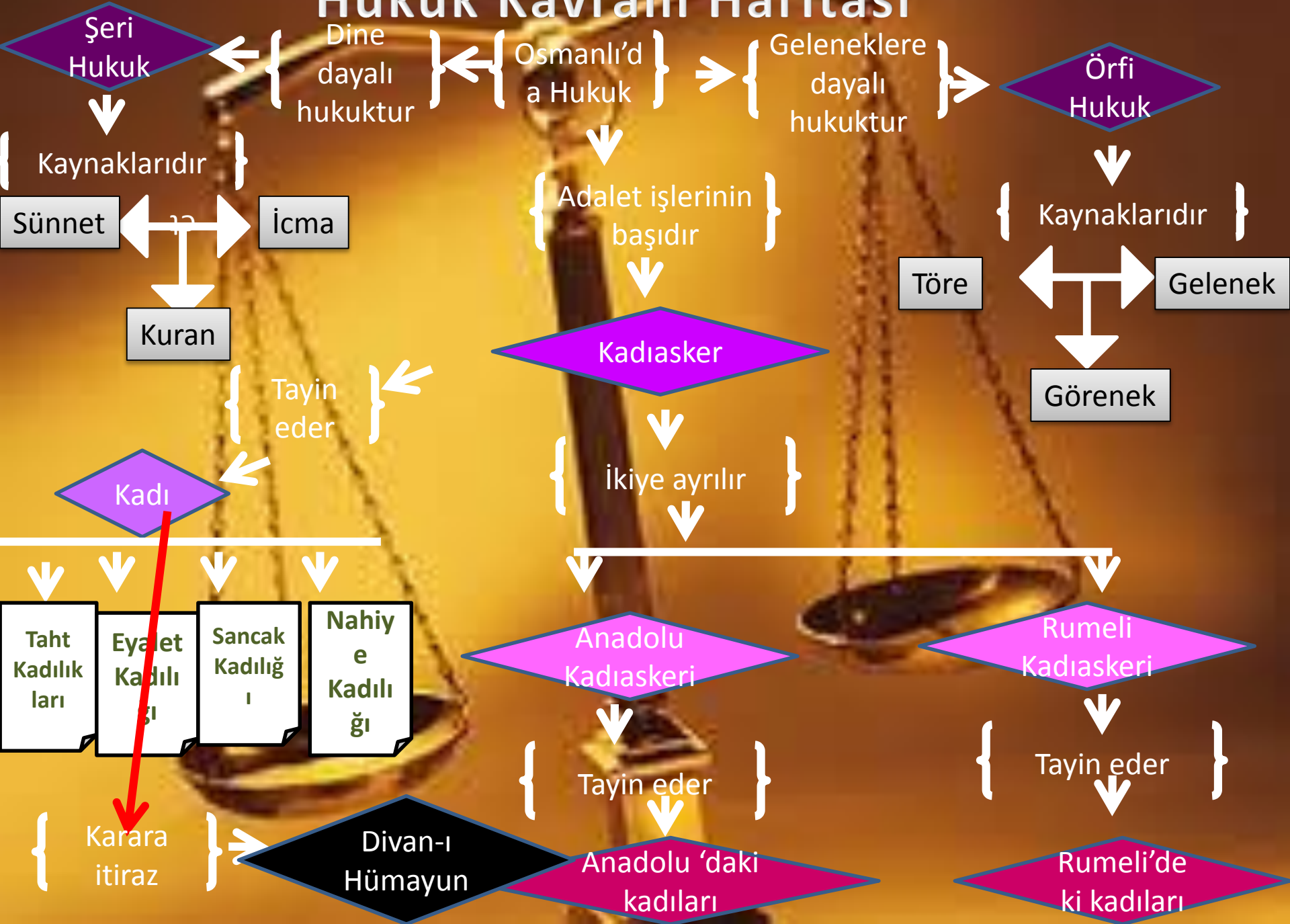
**Eyalet
Kadılikları**

**Sancak
Kadılikları**

**Kaza
Kadılikları**

**Nahiye
Kadılikları**

Hukuk Kavram Haritası

Şeri Hukuk

Dine dayalı hukuktur

Osmanlı'da Hukuk

Geleneklere dayalı hukuktur

Örfi Hukuk

Kaynaklarıdır

Sünnet

İcma

Kuran

Adalet işlerinin başıdır

Kadıasker

Töre

Gelenek

Görenek

Tayin eder

İkiye ayrılır

Kadı

Anadolu Kadıaskeri

Rumeli Kadıaskeri

Taht Kadınlıkları

Eyalet Kadılığı

Sancak Kadılığı

Nahiy e Kadılığı

Tayin eder

Tayin eder

Karara itiraz

Divan-ı Hümayun

Anadolu'daki kadıları

Rumeli'deki kadıları

Osmanlı Hukuk Düzeninde Meydana Gelen Değişmeler:

a)II. Mahmut Döneminde değişmeler:

1-Görevden alınan memurların mallarına el koyma usulüne (müsadere) son verildi.

2-Memurların yargılanması, hükümet ile halk arasındaki davaların görüülmesi için Meclis-i Vala-i Ahkam-ı Adliye kuruldu.

3)İlk olarak Adalet Bakanlığı(Nezareti Deavi) kuruldu.

b)Tanzimat döneminde (1839-1876) değişmeler:

Hatırlanacağı gibi Tanzimat Fermanında (3kasım 1839) Herkes kanun önünde eşit olacak, bütün herkesin can, mal ve namusları güven altında olduğu belirtilmişti. Yine Islahat fermanı(1856) azınlıklara yeni haklar veriyordu. Bu dönemde hukuk alanında önemli gelişmeler yaşandı:

1-Görevden alınan memurların mallarına el koyma usulüne (müsadere) son verildi.

Halkın can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.

Askerlik vatan hizmeti hâline getirilecek, askere alma ve terhis işlemleri belirli kurallara göre yapılacaktır.

Vergiler, herkesin gelirine göre alınacaktır.

- Kanunlar herkese eşit uygulanacak ve mahkemeler açık olacaktır.

Herkese mal, mülk, edinme ve istediği gibi tasarruf hakkı sağlanacaktır.

- Rüşvet ve iltimas önlenecektir.

Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler

Tanzimat Öncesi Mahkemeler

ŞERİ

Müslümanlar arasındaki bütün davalara, gayrimüslimlerin sadece kamu hukuku alanındaki anlaşmazlıklarına, Osmanlı tebaası ile yabancı devletlerin tebaası arasındaki davalara bakardı

CEMAAT

Gayrimüslimlerin davalarına Cemaat mahkemelerinde kendi dinlerinin hukuk kurallarına göre bakılırdı. Bu mahkemelerin yönetimi o dinin cemaat teşkilatı tarafından yürütürdü.

KONSOLOSLUK

Kapitülasyonlardan yararlanan yabancı devletlerin, kendi vatandaşları arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmekle görevliydi. Konsolosluk mahkemeleri, Kanuni'nin Fransa'ya verdiği ticari imtiyazlarla birlikte kurulmuştu.

Tanzimat Sonrası Mahkemeler

ŞERİ

Müslümanların evlenme, boşanma ve miras hukuku ile ilgili davalara bakacak şekilde yetkileri daraltılmıştır.

CEMAAT

Tanzimat Fermanı öncesindeki hak ve yetkilerini devam ettirmiştir.

KONSOLOSLUK

Tanzimat Fermanı öncesindeki hak ve yetkilerini devam ettirmiştir

NİZAMİYE

1869'da Müslümanların ve gayrimüslimlerin davalarına bakmak için kurulmuştur. Başkanı kadı olup üyeleri Müslüman ve gayrimüslimlerden meydana gelmiştir. Hukuk ve cinayet davalarıyla ticaret mahkemelerinin yetkileri dışında kalan davalara bakardı.

*Tanzimat Döneminde yapılan düzenlemeler Osmanlı
yargı
sistemini nasıl etkilemiştir?*

SULTAN II. ABDÜLHAMİT VE MEŞRUTİYET (1842-1918)

Sultan Abdülmecit'in oğludur. Babasının vefatından sonra yerine geçen amcası Sultan Abdülaziz diğer şehzadelerle birlikte Abdülhamit'in eğitimiyle de yakından ilgilendi.

Sultan II. Abdülhamit tahta çıktığında Osmanlı Devleti bunalımın eşiğindeydi. Karadağ ve Sırbistan'da savaş aleyhimize dönmüş, Bosna-Hersek ve Girit'te ayaklanmalar çıkmış, mali kriz son haddine varmıştı. Sultan II. Abdülhamit, Osmanlı Devleti'ni bu çöküş sürecinden kurtarmak için çareler aramış ve mücadele etmiştir.

Osmanlı vatandaşı (ırk ve din ayrımı gözetmeden) oluşturmakla mevcut çöküşün önlenebileceğine inanan Genç Osmanlılar (Jön Türkler), Meşrutiyet'in doğuşunda etkili olmuştur. Bunlar cemiyetler kurdular, düşüncelerini yaymak için dergi ve kitaplar yayımladılar.

Yakın Çağ Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olan Meşrutiyet, daha önceki yenileşme ve modernleşme çabalarının devamıdır. Lale Devri ile başlayıp Tanzimat ve Islahat dönemleriyle tamamlanan bu hareket, çökmekte olan Osmanlı Devleti'nin yenilenmesi ve yaşatılması amacıyla ilan edilmişti.

Meşrutiyet yönetimi devleti dağılmaktan kurtaramadı ve I. Dünya savaşıyla sona erdi. Osmanlı

Devleti genç cumhuriyete parlamento, parti kadroları, basın ve eğitim sistemi gibi kurumları miras bıraktı. Cumhuriyetin subay, doktor, öğretmen, hukukçu ve siyasetçileri meşrutiyet dönemi Osmanlı aydın kadrolarından çıktı. Meşrutiyet, Türkiye'de çağdaş anlamda siyasetin başlangıcını oluşturdu. Anayasal düzen, parlamenter yaşam, temel hak ve özgürlükler, siyasi partiler, kamuoyu ve özgür basın şekillenmeye başladı. Tüm karmaşasına rağmen bu dönem Cumhuriyet Türkiye'si'ne hazırladığı ortam açısından bir kırılma noktasıdır.

Yukarıdaki metni inceleyerek soruları cevaplandırınız.

- *Meşrutiyet yönetiminin istenmesine sebep olan etkenler nelerdir?*
- *Meşrutiyet Döneminin, Cumhuriyet Dönemine kazanımları hangi alanlarda olmuştur?*

1. Meşrutiyet Anayasası

- ❖ . Vatandaşlık hakkı, kişi hürriyeti, kişi güvenliği ve ibadet hürriyeti kanun güvencesine alındı.
- ❖ . Basın hürriyeti, şirket kurma hürriyeti, dilekçe verme hakkı sağlandı.
- ❖ . öğretimde eşitlik ilkesi uygulamaya konuldu.
- ❖ . Herkese devlet memurluğuna girme hakkı tanındı
- ❖ . Malî güce göre vergi alınması ilkesi kabul edildi.
- ❖ . Konut dokunulmazlığı s a ğ l a n d ı .
- ❖ . Kimsenin kanunla bağlı olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye gitmeye zorlanamayacağı hükmü kabul edildi.
- ❖ . Müsadere, angarya ve işkencenin yasaklanması yasaları

II. Meşrutiyet Anayasası

- ❖ • Kanun dışı tutuklama yasaklandı.
- ❖ • Postanelere verilen evrak ve mektuplar mahkeme kararı olmadan açılmayacağı esası kabul edildi.
- ❖ • Toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü tanındı.
- ❖ • Dernek kurma hakkı tanındı.
- ❖ • Basın hürriyeti çerçevesinde: basının hiçbir suretle ön denetime tabi tutulamayacağı esası kabul edildi.
- ❖ • Padişaha tanınan sürgün etme yetkisi kaldırıldı.

Yukarıdaki tabloda I. Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet anayasalarında yer alan hakları günümüzde var olan temel hak ve özgürlükleri dikkate alarak değerlendiriniz

ISLAHAT FERMANI ÖNCESİ ZİMMİLERİN HAKLARI

- Zimmilerin mülk edinme ve seyahat etme hakkı vardı.
- Mabetlerinin işleyişi, yönetimi, gelir ve giderlerinin kontrolü din adamlarına bırakılmıştı.
- Zimmiler ferdî ve toplu ibadetlerini serbestçe yapma hakkına sahipti.
- Osmanlı Devleti'nde zimmileri zorla Müslümanlaştırma yasaktı.
- Zimmiler, aile hukukuyla ilgili meselelerini kendi din adamlarının nezaretinde çözüyorlardı.
- Çocuklarının eğitim öğretimlerini kendi dinlerinin gerektirdiği şekilde

ISLAHAT FERMANI İLE ZİMMİLERİN ELDE ETTİĞİ HAKLAR

- Zimmilere tanınmış eski haklar aynen devam etmektedir.
- Tanzimat Fermanı'ndaki ilkeler her din ve mezhepteki vatandaşlara uygulanacaktır.
- Zimmilerin kendi işlerini görebilmeleri için her cemaat bir kurul seçecektir.
- Zimmiler devlet hizmetine alınacaklar, askerî veya sivil okullara da kabul edilecektir.
- Ticaret ve ceza davalarında eğer iki taraftan biri Müslüman ve biri zimmi, ya da bir taraf zimmi ve öbür taraf

Islahat Fermanı, Osmanlı toplum anlayışında ne gibi değişikliklere yol açmıştır?

Bizle ilgili değil ama yabancıların ülkemizde taşınmaz mal edinebileceklerini öğrendim.

Cemaatim artık asker olabilecek. Banka ve şirket kurabileceğiz.

Vergiler tüm Osmanlı vatandaşlarından eşit alınacak

Yukarıda Osmanlı tebaasının Islahat Fermanı ile ilgili bazı düşünceleri konuşma balonları içinde verilmiştir. Boş olan yerleri örneklere uygun olarak doldurunuz. Buna göre ferman hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

Nurdan Gül KÖKTEN

() 1. Mecelle

() 2. Mühimme defteri

() 3. Kısas

() 4. Naib

() 5. Tanzimat

() 6. Zimmi

() 7. Tebaa

() 8. Berat

() 9. Nişancı

B. Devlet tarafından cemaat olarak tanınmış kişilerin sahip oldukları mahkeme.

C. 1839'da devlet yönetiminde, toplumsal yaşayışta, düşüncede Batı'ya yönelik dönemine verilen ad.

G. Tanzimat'a kadar her türlü davaya, Tanzimat sonrasında ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları.

D. İslam devleti tebaasında olan ve haraç veren Hristiyanlar, Yahudiler.

H. Divan-ı Hümayun toplantılarında görüşülen konulara ait kararların kaydedildiği defterlerdir.

J. Bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma.

A. Vatandaş.

F. Osmanlı Devleti'nde ilk medeni kanun.

I. Bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilenler için çıkarılan padişah buyruğu.

K. Divan üyesi olan, antlaşma, berat, name ve fermanlara tuğra çeken görevli.

L. Kadının vekili.

Aşağıda karışık şekilde verilen kavramları ve anlamlarını doğru olarak eşleştiriniz.

A

B

C

H

D

K

J

I

F

G

L

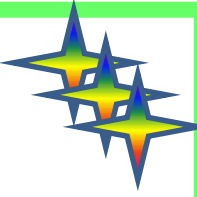
Osmanlı İmparatorluğu'nda örfi hukuk aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?

- A) Dinsel Kurallara
- B) Islahat Fermanına
- C) Geleneklere
- D) Mecelle'ye
- E) Adelet Fermanlarına

- I. Toprak Sistemi
- II. Merkeziyetçi Yapı
- III. Ordu Sistemi

Osmanlı Devleti yukarıdaki özelliklerden hangileri ile kendinden önceki Türk Devletlerinden ayrılır?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I-II
- E) II-III

Aşağıda ilk Türk devletleri, Türk-İslam devletleri ve Osmanlı ile ilgili bazı kavramlar eşleştirilerek verilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kurultay – ilk Türk Devletleri
- B) Toy – Osmanlı Devleti
- C) İкта – Türk-İslam Devletleri
- D) Yeniçeriler – Osmanlı Devleti
- E) Divan-ı Saltanat – Türk-İslam Devletleri

- I. Ekber ve Erşed Kanunu
- II. Fetvalar
- III. Kanunname-i Âli Osman

Yukarıdakilerden hangileri örfi hukuka örnek olarak verilebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I-II
- E) I-III

Aşağıda Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti ile ilgili aynı özelliklere sahip bazı eşleştirmeler yapılmıştır. Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

Selçuklu	Osmanlı
A) İkta	Timar
B) Hassa Ordusu	Kapıkulu Ordusu
C) Ahi	Lonca
D) Kadı Leşker	Kadıasker
E) Müstevfi	Nişancı

Aşağıdakilerden hangisi Divan-ı Hümayun ile ilgili doğru bir bilgi değildir?

- A) Örfi ve şer'i konular görüşülür.
- B) Savaş ve barış kararı buradan çıkar.
- C) Fatih'ten sonra sadrazam başkanlık yapmıştır.
- D) Temyiz mahkemesi görevi de yapar.
- E) Osmanlı'nın Yükselme Döneminde kurulan kurumlardan biridir.